

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Одъ овога листа излазе свакога месеца по три броя.

Цена е на год. 3 ф. на по године 1 ф. 50 н.

Брой 12 У Новоме Саду, 30. Априла 1862. **Год. V.**

Како се науче деца на побожностъ.

(Едно питањъ за учителъ.)

Ако и есте наука христанска башъ тога ради наређена, да децу Богопознаню и Богопочитаню научи, спетъ ние тимъ исклучено, да учителъ и друга средства и прилике неупотреби, како би у деци Богопочитанъ пробудио и извио.

Найпре ћемо казати, шта е Богопочитанъ и какавъ мора учителъ у смотреню овогъ собомъ бити, пакъ онда ће мо изброити средства и прилике, како ће ихъ и кадъ учителъ употребити, да децу томъ научи.

Богопочитанъ е живо осећанъ блискости живога Бога, скопчано са некимъ светимъ страомъ одъ нѣга. То осећанъ е еданъ одъ најглавнии фактора моралногъ живота. У комъ е то осећанъ живо, никадъ тай свете заповеди Божие преступити неће, ни онде, гдѣ га нико невиди, еръ то осећанъ да е снагу противу свакогъ кушаня зла. То осећанъ отера и помисле рђаве изъ наше душе, еръ су и најтайниѣ мисли свевидећемъ оку божемъ јавне. То осећанъ тени насъ у беди и злу и онда, кадъ никое людске помоћи близу ние, еръ е онъ, Свемогињи увекъ близу и увекъ наша највећа заштита и одбрана.

Учителъ кои е радъ то свето осећанъ у деци да пробуди и извиѣ мора пре свега самъ онако живити, као да е непрестано предъ Богомъ; мора се сећати Бога, не само сваки данъ, него сваки часъ. Кудгоъ иде и гдегодъ стои осећа се непрестано предъ Богомъ: ако е у туги, прво нѣму уздише; ако е у невољи, прво нѣга у помоћъ зове; ако е у радости и добру први погледъ благодарности нѣму диже; и нема никоегъ часа, ни рада, ни труда ни благослова, коегъ онъ прво и одма у свезу съ Богомъ свести себе принуђена неосећа.

Са таковимъ почитанъмъ Бога даде се лако о Богопочитаню и говорити и сведочити и друге на то упућивати и приводити томъ. О такомъ учителю може се рећи: онъ е савъ крозъ оно, што треба да е; на нѣму е све учителъ: речъ и дело, погледъ и понашанъ, срце душа и мисао.

Окромъ орогъ има јошъ особити средства начина и прилика, где сваки учитељ децу на Бога сећати и деци о Богу казивати има, а то су слѣдећа :

Учитељ валя свакомъ даномъ приликомъ да деци и своя и туђа искуства о Свезналости божіој казуе, и како свако зло илѣ добро дело, ма како сакривено било, пре илѣ после на видило изађе; да казуе о провиђеню божиемъ и управляю людскомъ судбиномъ, и како су нѣгови планови и путови често чудни, алѣ опетъ све најлепше, најдивније изађе; да казуе о нѣговој чудесној помоћи у нужди, и како башъ онде избавля, где е нужда највећа, и свое хранеће и помажуће анѣле свудъ има; да казуе о саслушаню наши молитава, и како е онима најближе, кои га у помоћъ призивлю. То све валя не у абстрактнимъ говорима него конкретно у примерима, приповедкама деци казивати, ерѣ само онда за децу вреди. Те су приповедке неоценѣно благо по децу, и што ихъ кои учитељ више зна и вешто и згодно употребити уме, то е већа срећа и благословъ по нѣгову децу.

Учитељ валя да сваку прилику, која се у дечимъ животу деси уасни, да ихъ на ту невидиму алѣ осетну блискость Бога опомене. Кое дете после дуже илѣ опасније болести опетъ у школу дође, валя да га учитељ поздрави радујући се нѣговомъ оздрављеню. алѣ пре свега да га опомене на оногъ, кои га е одъ болести диго. Кое дете у беду и неволю падне, илѣ комъ ранитељ отацъ илѣ мати умре, валя га опоменути на Бога и Богомъ утешити, Богомъ небеснимъ оцемъ, кои о свима бригу води, а о сиротама највећма. Ако дете изступа изъ школе, сети га на Бога, да остане на путу божиемъ, и у заеднии са онимъ, кои га е спасао.

Учитељ валя да сећа децу на онај гласъ Бога, што га сваки у ерцу свомъ има, кои се башъ онда свакомъ најживлѣ появлюе, кадъ ко у прилику и искушенѣ дође, зло кое учинити. Исто се тако появлюе и при ердачној молитви, при добивеномъ опраштаю у покаяню, и у свима онима приликама, где у нашемъ животу већу кою промену поднети имамо. Алѣ исто тако валя ихъ сетити и на онај гласъ тела, и на она кушаня и наводеня на зло, што насъ тело мамѣ и дражи. Та кушаня познаю се по томъ, што гласъ онај Бога у нами угушую, што насъ одъ молитве одвлаче, што само привремену телесну користъ на очи изводе, а помисао на вечность газе, што само нашомъ себичности и самолюблю ласкаю, само телесној слабости и страсти угађаю, само се очима и лакоумлю допадаю.

Учитель валя колкогодъ е можно и изванъ школе да децу одъ они места, кудъ люди само телеснимъ страстма и похотама обузети ягме, чува и одвраћа; еръ ту све оно добро семе пропадне, што га у срце деци усађуе, а вата се семе отрова, кое тело и душу упропашћава.

Учитель валя и да светуе и да доводи децу на јавно Богослуженъ, и да ихъ брижљиво спрема за срадачно саучешће; а то бива: побуђуюћи ихъ, да омиле црковно поянъ и да се радују њимъ, и учећи ихъ томе; тумачећи имъ свето еванђелие, и сеђаюћи ихъ на држанъ четврте божие заповеди; и предходећи своимъ сопственимъ примеромъ побожнога саучашћа на јавномъ Ботослуженю.

Учитель валя не само да пази, да деца свое школске задаће и дужности точно извршую, сеђаюћи ихъ, да е то дужностъ Богу самомъ, него да и родителъ дечие испитуе, есулъ и кодъ куће послушна, еръ е и то дужностъ Богу самоме.

Учитель валя да ихъ подстиче и оживљава да се прилѣжно Богу моле, да тимъ ону обилну Божию милостъ и снагу на све добро, а гнушанъ на зло измоле; ако имъ добро иде, да незабораве Богу благодарити, а у злу и невољи, да молитвомъ у нѣга прво помоћи потраже; јошъ да у својой молитви увекъ и све оне сапомену, кое найволиу.

Кои учитель тако учини, наскоро ће доспети, да неће више деци тогъ напоминяня ни нужно бити, сама ће се у то уживити, и текъ онда е прави благословъ на њи изливенъ, Духъ свети самъ непосредно и најсилнии.

О ученю на паметь.

Она умна снага, којомъ на паметь што научити можемо, зове се памтенъ. Памтенъ није у све деце еднако снажно. Нека деца за чудо брзо упамте све што годъ чую, а друга врло споро и тешко, и опетъ нису ни она, што брзо упамте увекъ најболъ, ни ова што теже увекъ најлошия. Мирниа и ћутливия деца упамте обично пре негъ несташниа и брбљавия. Овој утрчаваю при напаметь. ученю сваки часъ ковакве друге мисли наумъ, пакъ ихъ сметаю, сбуную; а кодъ тише, мирниа деце тогъ нема, пакъ лакше упамте. Али се и то зна, да оно, што се часомъ научи часом и заборави, а што се теже учи дуже одржи; спорие е памтенъ постаняне, а итление е и ветернястие.

О памтеню знамо као и о осталимъ умнимъ снагама то на известно, да се упражняванѣмъ оштри и снажи, а неупражняванѣмъ затуплюе. Ние нужно овде примере изъ исторіе наводити о Митридату, кои е 20 езика говорио, о Красу римскомъ наместнику у Азији, кои е сва она силна грчка наречія најточније знао, о Киру персискомъ краљу, кои е у својој големој войсци свакогъ војника поименце знао; има такови примера крозъ све веке до данасъ, и сви се као чуда приповедају и хвале, а све е окромъ природногъ дарованя упражняванѣмъ дошло.

Да е даръ паметевя врло важанъ, о томъ ни сумнѣ нема. Остарили люди ни за чимъ толико нежале, као за тимъ, што ихъ памтенѣ оставља, што у часу заборавае, промену, забуне ствари и лица, пакъ ихъ то у највећу сметню доведе. Колику су важностъ сви старији педагози на памтенѣ полагати, види се изъ оне речи њиве, где веле: *Tantum scimus, quantum memoria tenemus*, т. е. толико знамо, колко памтимо. Зато е у старој школи памтенѣ најважнији готово едни посо био. Противу те едностраности Русо се први са својомъ снагомъ подигао, и показао, да оно знанѣ, кое само у памети а не и разуму имамо, ние никакво, ние ни имена знаня вредно. Алъ онъ е опетъ на други край претерао, хтео е, да се башъ ништа на паметъ неучи, и многи су се њѣга држали, те тимъ не само ту велеважну снагу ума сасвимъ занемарили, него и цело изъ тогъ исходеће изображанѣ умно и душевно запустили. Новия е школа важностъ обоегъ увидѣћи признала, да знанѣ, кое само голо у памети стои ние сила вредно, ал е врло важно: да се свако ту прво смести утврди и намножи, да се тимъ материјалъ осталимъ вишимъ умнимъ снагама спреми, кои ће прерађивати и у свое створове склапати моћи.

Памтенѣ е у детинству најживлѣ, пакъ тада га валя и најживлѣ предъ а се узети. Колико е тада памтенѣ снажно најболѣ се види изъ оне лакоће и брзине, којомъ мала деца езиѣ науче. Готово сва деца разумеу већ на почетку треће године матерни езиѣ толико, да сваки говоръ старији люди о стварма видимимъ разумеу, и све свое желѣ и потребе сасвимъ разумљиво казати умеу. А где се за тимъ стане, ту деца до шесте године по два три и четирѣ езика науче. Колика гомила пойма, и колика израза! Алъ ние ни чудо. У томе су добу живота остале умне снаге јошъ врло слабе, и незаузимају ни паживѣ ни времена. Детия е душа илѣ умъ подобанъ празној табли, која сваку црту и утисакъ на чисто прима, и њихъ тимъ чистие и јеније задржи што е манѣ други црти и утисака ту. Штогодъ тада на њо

дође, то се и радије и јасније увати; после све теже иде, врџе све пуније; још доцније дођу низ те спољашнѣ утиске своје собствене мисли и сматрања. съ којима се истина она безазленивостъ, лаковерностъ, али съ њомъ и она готовостъ и живостъ приманя туђи утисака, и она брзина и лакоћа памтениа ослаби, расквари.

Ова су искуства по учителя врло важна, зато, да ту снагу донде упражњава, докѣ е вољна примати. Одма одъ првогъ дана, кадѣ дете у шк лу ступи, валя ту снагу предъ а се узети, пакѣ е снажити и извнати, тимъ већма, што се тимъ уедно и дете знањма обогаћава, која ће му у позднѣмъ животу на највећу користъ бити. Учителѣвъ у овомъ смислу полагањ трудъ никадѣ ние неплоданъ осто, извостанъ знакъ, да е тимъ великой потреби одможено.

Сваки школски данъ нека дакле и своју задаћу памтениа има, па нека ће најманя бити, нека ће се изъ најситнии изражая састояти, само да се одржава дете у ономъ вештбаню, кое е по оснаженѣ те снаге тако важно. Саберели се још увекъ по истеченю сваки шестъ дана све запамѣно уедно, то изађе већ прве неделѣ прилична гомила знаня, коемъ се и дете само радуе, чимъ опази како напредуе, те тимъ још вољније далѣ учи и сабира. Само е едно нужно, а то е, да учитель съ почетка иль ситније задаће задае иль веће на ситније целости раздели, и да одъ времена до времена детету помогне, да све прегледа потвори.

При овимъ задаћама има учитель највећма на то пазити, да деца само оно за памтениа задае, што е памтениа вредно. Што е најодабрание, само е то за децу ваљно. Овде се ради о постаномъ сталномъ уваженю, о основу, и дубокомъ укорененю; ради се о интензивномъ асененю онога скупогъ времена, о сетви на њиву, која никадѣ више после неће онако радо споля семе примати; ради се о укорененю оногъ, што ће за навекъ требати, макаръ после колко му драго мисли и наука преко ума прелазило. Зато мора тай памтениа материялъ езгра одъ знаня бити. А имали ту ичега што би се могло упоредити и мерити са онима светимъ речма: „Люби Бога више нагъ себе сама, а ближнѣга свога као себе сама.“ „Што ниси себи радъ, нечини другоме.“ „Како ете ради да чине вама люди, чините и ви њима онако.“ „Поштуј оца свогъ и матеръ свою, да ти благо буде, и да дугољтанъ будешъ.“ „Я самъ Господъ Богъ твой, неузвѣли други Богова кромъ мене;“ и остала. Тако валя учитель да пази, да е и све остало, што е радъ да му деца

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за навекъ памте томе подобно. Коекаква лакрдия, ако би се деца и допадала, несме у ово прво ученѣ улазити. Нека е дакле јошъ вдаредѣ речено: само найодабрание за децу валя.

Подпуно разумевањъ свега, што ће деца на паметъ учити, ние башъ преко нужно. Сваки човекъ самъ иза се извијоући се расте и у разумевању оногъ, што е у детињству научно. Прве речи, кое дете проговори, отацъ и мати, тако су пуне садржая, да ихъ цео идући векъ никадъ сасвимъ исцрпити кадаръ ние, и ми опетъ зато ни најманѣ незазиремо, терати дете да ихъ научи. Јошъ я држимъ, да она радостъ, што е имамо, башъ отудъ долази, што знамо, колико е то благо, и да ће цео животъ посла имати, докъ га сасвимъ извие. И отуда се види, шта валя детету за ученѣ давати.

Само неваля опетъ ни оно за напаметъ ученѣ задавати, што е детету по све стране, и о чему башъ нигде никоегъ пойма уватити кадро ние, па кое су му посве празни звукови. Са тимъ опетъ децу товарити значи, навикавати ихъ на не-смисленостъ, на безчувственостъ, одлучивати езикъ одъ срца, памтенѣ одъ мишленя, а притомъ можда јошъ на најлепше појме и речи непазити, или њи злоупотреблявати.

Прво ученѣ напаметъ иде онимъ начиномъ, да учитељ казуе а деца за њимъ говоре. То сама нужда прописуе. Другогъ начина у почетку и нема, коимъ би се у дете мисао коя споля турила. У овоме е начину јошъ и тай добитъ, да се дете у разуме-ванѣ те мисли најлакше уведе, ако се само учитељ потруди, да мисао ту са разумнимъ гласоударенѣмъ лепо и јасно изговори.

Самостално напаметъ ученѣ текъ онда е могућно, кадъ деца сама читати знаду. Алъ и онда валя сваку за напаметъ ученѣ одрећену задаћу дете најпре правилно изчитати научити, коимъ се не само разумевању помогне, него и лакшемъ и твр-ђемъ запамтеню. Неправилно научено доцније исправляти хтети, то е и врло тежакъ посо, и редко за рукомъ изађе. И овде е болъ, да се учитељ онога старогъ и давно осведоченогъ пра-вила држи: далеко е и лакше и савестније учувати погрешку, него е после исправляти.

Далъ валя учитељ и то децу да научи, како ће при на-паметъ ученю поступати. То редко кой учитељ учини, већ само зада, одавде доведе имате научити, а и непомисли, колико е дете недотунавно, и да и томе неке вештине треба, и да правила има, коихъ се при томъ држати валя. Многа деца дођу кући, пакъ незнаюћи како ће започети, осврћу се тамъ амо, пакъ најпосле одбаце, или запитаю оца и матеръ, кои ихъ опетъ упутити неуму, пакъ овда најприлѣжније дете побаци

се, или најгрднији посо предузме. Дужностъ е дакле учи-
тељева, деци начинъ показати, како то напаметъ ученъ иде,
и дужностъ е препитивати децу особито ону, којоу то потеже
иде, есулъ и како су она правила пазила.

Што се ти правила тиче, иста су она као и кодъ учени-
манъ деце: валя разделити целу задаћу на више мањи згодни
делова, пакъ као и онде сваки делаць више пута лагано и
мислећи прочитати, а онда покушавати, безъ загледи у књигу
одъ речи до речи оно вишъ реда изговорити, и онда далъ ићи.
Јошъ имъ валя казати, да е јутро, докъ ниѣ пажња на коешта
друго расута, илъ вече, кадъ се спољашња вика мало сталожила,
најудесније време за тај посо, еръ се ту човекъ већма и са
свомъ пажњомъ у предузету стваръ задубити може. Исто су
тако мирна усамљена и одъ сваке вике и вреве удалена места
најзгоднија. Некој, особито теже учећој деци валя световати,
да узму и најпре задаћу препишу; спорији посо преписивања
сила припомогне, да се стваръ пре запамти. Пре се научи лагано
негъ брво читајући. Пре се научи јасно негъ у себи читајући.
А где ни ово непомогне, онда певанъ оне задаће сила припо-
могне. Иза свакогъ научногъ делка, валя све прешле повторити,
а после свршетка целе задаће валя се самъ више реда пре-
слишати.

Далъ е дужностъ учителъва, увекъ децу у школи препи-
тати. Што учителъ задаће те прилѣжнине препитуе, показуе
деци, да важностъ на њи полагае. Деца радије уче, кадъ знају,
да ће питана бити, и да ће учителю радостъ учинити. Ту ра-
достъ учителъ деци уквари, кадъ ихъ непреслишава; зато валя
назити, да неби та лепа воля у деци съ непреслишаваня кло-
нула. А преслишаванъ е и зато добро, да се и о послушности
и о прилѣжности децијоу увери, и да погрешно исправи. То
су све важни обзирѣ, и неваля ихъ пренебрећи.

Рефериранъ валя са онимъ гласомъ да иде, како садржай
задаће изискуе. То е само онда могућно, ако дете у онај
махъ себи стваръ представља, кадъ е реферира. А башъ на
томъ и стои све; томъ се не само мисли и наука она повторавя,
него се и она осећаня понавляю. Добро гласоударенъ показуе,
да дете неговори безъ свести, већъ да и мисли и осећа.
То рефериранъ може кадкадъ бити и у хору, особито
кадъ е задаћа мања, и учителъ се несумња, да е вису сва деца
научила.

Најпосле долази повтораванъ напаметъ научногъ, што
чешће, то болѣ. *Repetitio mater studiorum*. Повтораванъ е онај

најважниѣ посо, кои стваръ утврди, стани. Повтораванъ валя предумати и у нарочито зато наређенимъ часима, и приликомъ други са тимъ подударуюћи се лекција. Само тимъ утврђенѣмъ дође и дете до оне сигурности знаня, коя томъ праву вредностъ на цео идући животъ даде.

О наглости учителя.

(Едно питањѣ за учителя.)

Наглостъ е на учителю велико зло, и шкоди нѣму исто онако као и деци. Узрокъ е томъ или природна жестина темперамента, најнесретниѣ свойство на учителю, кое се на свакомъ послу нѣговомъ онога часа види, пакъ би га се што већма клонити валяло; или е узрокъ неправъ поямъ и неправедно осуђиванъ дечии погрешака и преступлѣня, и оно криво мнѣнѣ, да се грдѣомъ, викомъ и цевкомъ више добра учинити даде, негъ благимъ и тиимъ поступкомъ, и она нестрпеливостъ, коя е рада у одномъ часу оно извршити, што се текъ за дуже време едва извршити даде. Шта га се реди догоди, да ово илъ оно дете онако овлашно пресуђуюћи за глупо, пакостно, илъ неваляло прогласимо, о чему ни трага нема. Кадъ би само ми себе умерити умели, пакъ оне различне слабости и погрешке дечие онако гледали, као што оно лекари телесне слабости свои болесника гледаю, а то е, као знаке слабе душе, којой валя, што е слабостъ опасния тимъ већомъ смотреношћу у помоћъ притећи, ми би далеко далѣ дошли. Ми много коешта осудимо на деци као непристойностъ, безобразлукъ, продрзливостъ, кое ни близу ние, него истиче изъ незнаня, неискуства, безазлености любопитности илъ онога невиногъ дечиегъ лакоумства, кое су вештаку башъ знаци најлепша свойства показуюћи, кадъ би ихъ само ми вешто извити умели. Има гомила дечии погрешака, што само изъ слабости увиђеня истичу, а не изъ невалялогъ срца и покварене душе и волѣ. Има много дете, кое е врло тешко о нѣговой погрешки или неправди обавестити и уверити, али не што неће, него што неможе да е поня свати и увиди. Имамоли ми онда право на дете будати и викати зато, што е нѣговъ разумъ јошъ незрело. Има много и много случаева, где су дечиимъ погрешкама више родители негъ деца крива; влѣ ту право на децу викати, и децу каштиговати. Ко све погрешке и преступлѣня дечии са ови точкама погледа, тај зацело никадъ на децу буцати неће, окромъ ако е самъ као оно болестникъ илъ ердлива баба вредливъ, или наикавъ човекомрзацъ.

Ово би валяло да сваки особито онај одъ нарави жешћи учитељ сваки редъ кадгодъ у школу пође, да се сети, пакъ ће се наглостъ и жестина сама одъ себе мало помало изгубити, тимъ пре, што ће и самъ за се мирнии бити, и увидити, да одъ оногъ башъ никое користи нема.

Јошъ валя учитељ да се сети, да свака жестина и у ономъ другомъ то исто изведе, пакъ онде, где су снаге нееднаке одгой подмуклостъ и мржню, највеће зло не по оногъ само, него башъ по учителя. Јошъ у наглости сваки човекъ претера, пакъ се после доцно кае, шта е учинио. Вика и грдня може едаредъ два псованогъ тргнути, а после сву снагу изгуби, и деца оуглаю, пакъ онда изађе циганія и гадъ, кои учителя оногъ часа за оногъ последнѣгъ пукца характерише. Кадгодъ учитељ грди и пеуе, непоказуе се деци у ономъ свомъ поносу и ауторитету, кои любавъ и поштованѣ изазивлю. Умераванѣ и мирноћа душе, и тврдоћа намере, и она блага правичностъ, те се поштују, о трибутъ любави само блакости припада.

Библичне приповѣдке

у библичнимъ рѣчма.

24. Роптанѣ Израилѣтяна и помоћъ Божія.

(Мойс. књ. II. гл. 15—17.)

Мойсей поведе сынове Израилѣвѣ одъ црвенога мора и доведе ихъ у пустыню Суръ и идоше три дана по пустыњи и ненађоше воде. И дођоше у Мерру (горчина,) и неможаху ту пити воде, еръ беше горка. И роптаху люди противъ Мойсея говорећи: „Шта ћемо пити?“ И возопи Мойсей ка Господу, и показа му Господъ дрво,*) и Мойсей метне дрво то у воду и заслади се вода. —

И дође савъ сборъ сынова Израилѣвѣхъ у пустыню Синъ. И ропташе савъ зборъ противъ Мойсея и Аарона и рекоше: „О да смо баремъ помирали одъ Бога у Египту, кадъ смо седели кодъ котлова нувихъ мяса, и ели леба до ситости, а вы насъ изведосте у ову пустыню да насъ гладомъ уморите!“ И рече Мойсей: „Господъ ће вамъ дати до вече мяса да едете, и у ютру леба до ситости; еръ чуо е Господъ роптанѣ ваше, коимъ роптате противу насъ. А шта смо м'а? — Ние ваше роптанѣ (мумланѣ гуњѣанѣ) противъ насъ, него противъ Бога!“

*) Стромъ, живо дрво. —

И бы вече, и дођоше прелелице и покрише станъ. (Логоръ, околъ, место где бяху чадорови Израилътянски). И сутра у јутро паде роса около стана, и гле, остаде у пустињи мало нешто и округло, бело као мразъ на земљи. И кадъ видише то синови Израилъви рекоше еданъ другоме: Шта е то? (Манху?); еръ незнадоше, шта то беше. И рече имъ Мойсей: „То е лебаць, когъ вамъ даде Богъ да едете. Сакупите себи сваки одъ нѣга за свое домашнѣ мѣру по броју душа!“ И учинише тако. И рече имъ Мойсей: „Нитко да неостави одъ тога за сутра!“ И непослушаше Мойсея, но оставише неки за сутра, и уцрва се и усмрди се. И шести данъ сакупише двоструко, сваки по две мере, и то се неусмрди, нитъ беше црвѣй у нѣму. И рече Мойсей: „Едите данасъ; еръ е субота, одморъ, покой Господу! данасъ нећете наћи ништа на пољу!“ А неки изиђоше седми данъ, да скупляю, и ненађоше. И дадоше синови Израилъви име зрну томъ Манна; а вкусъ Маннинъ беше, као брашно съ медомъ. И рече Мойсей къ Аарону: „Узми еданъ златанъ кондиръ (стамна, ручка) и метни у нѣга одну меру Манне, и сачувай ю за потомство чаше!..“ И синови Израилъви едоше Манну 40 година, све дотле докъ недођоше у земљу Финичку (Ханаанъ).

И подиже се савъ зборъ синова Израилъвихъ изъ пустињѣ Синъ и настанише се у Рафитину, и ту не беше воде. И хулише люди Мойсея говорећи: „Дай намъ воде да пиемо; Шта е то? Извео си насъ изъ Египта да уморишъ жеђу насъ, и децу нашу, и стоку нашу!“ И возопи Мойсей ка Господу и рече: „Шта ћу чинити съ овимъ людма; ето јошъ мало, па ће ме каменѣмъ побити!“ И рече Господъ къ Мойсею: „Пођи предъ овимъ людма, и узми са собомъ неколико старешина, и палицу, којомъ си море пресѣкао, узми у руку. А я ћу стати тамо пре долазка твога кодъ камена (стѣне камените) у Хориву; и удари у каменъ, и изиђи ће изъ нѣга вода, па нека пию люди!“ И учини Мойсей тако предъ синовима Израилъвима, и прозва име месту томе: „Искушенъ и грдня:“ збогъ грднѣ синова Израилъвихъ, и што искусише Господа и рекоше: Далъ е Господъ међу нама или не? —

И дође Амаликъ и навоишти на Израиля. И рече Мойсей ка Иисусу сыну Навиновомъ: „Избери себи юнаке и изиђи па се бори противъ Амалика, а я ћу стати на връ горе и палица Божія быће у моимъ рукама. И учини Иисусъ као што му рече Мойсей, и борише се противъ Амалика. А Мойсей и Ааронъ и Оръ узиђоше на връ горе. И доклегодъ држаше Мойсей руке горе подигнуте, дотле побеђиваше Израилъ; а кадъ онъ спушта-

ше руке доле, тада побеђиваше Амаликъ. А Мойсееве руке бяху отешчале; и узеше каменъ и подметнуше подъ нѣга, и сеѣшаше на камену, а Ааронъ и Оръ подржаваху му руке. И укрепише му се руке докъ неваѣе сунце. И победи Иисусъ Амалика и све люде нѣгове.

Псаломъ 141.

Молитва за помоћъ и спасеніе.

Господи воззвахъ къ тебѣ оуслыши ма. Господе вичемъ теби, послушай ме; Господе! я се тебы молимъ, чуй и саслушай ме. *)

Конми гласъ моленіа моего, вѣгда воззвати ми къ тебѣ. Пази на гласъ моленя моего, прими гласъ моленя моего, кадъ я тебе призовемъ. Кадъ се годъ я теби Господе молю будемъ, ты саслушай и милоствно прими мое моленѣ.

Како се валя Богу молити, ако желимо да Богъ нашу молитву милостивно прими? — (одъ свегъ срдца) Хоће ли Богъ помоћи оное, кои му се моли, а овамо е неваляо, на неће да се поправи? —

Да исправитса молитка моя, яко кадило предъ тобою. Нека се исправи молитва моя као кадъ предъ тобомъ;

Нека важи молитва моя као мирисавый димъ изъ кадioniце; нека допре молитва моя преда те, као што иде управо у висъ къ небу димъ одъ кадены; нека буде молитва моя теби Боже угодна и пріятна.

Кадъ ће быти молитва наша Богу угодна?

Има л' какавъ знакъ по коме мы осѣтити можемо да е молитва наша Богу повољна? (Знакъ е тай радость покойство, утѣха, оснаженѣ волѣ у добру, кое човѣкъ после крѣпке молитве осѣћа, а кои то неосећа, тай се ніе одъ свегъ срдца Богу молю).

Воздѣланіе рѣкъ моею жертва вечерная. Уздизанѣ моихъ руку нека буде предъ тобомъ Господе као жртва вечерная. Подизанѣ моихъ руку, нека ти буде тако пріятно, као што ти е пріятна она жртва, што се у вече теби приноси. — У старомъ завѣту приносили су люди Богу на жртву ягаѣце, те-

*) Глаголъ воззвати естъ свршенѣ, и по томе у славенскомъ нема садашнѣгъ времена, него се овдѣ прошло време у смислу садашнѣга употреблюе. Исто тако е и на други мѣсти у овимъ псалмовима.

оце, и пшеничну прекруну у знакъ найвећегъ свога поштованя. — Кадъ су те жртве Богу миле биле? (Кадъ су одъ чистогъ срца приношене).

Мы Християни идемо у цркву, кланямо се, клечимо, знаменуемо се знакомъ св. крста, склапљамо и скриштавамо руке; — све су то знаци нашегъ спољашнѣгъ богопочитаня, кои су само онда Богу мили, ако се одъ чистогъ срца чине, и ако се мы узъ то старамо онако живити као што Богъ заповѣда.

Положи Господи храненіе оустнѣмъ моимъ, и дверз ѡгражденіа ѡ оустнѣмъ моимъ. Метни Господе охраненѣ, стражу устима моима, и врата ограде на мое устне. Молимъ ти се Боже, дай ми стражу на мое устне, да уста моя ништа неизговоре што е злобно, пакостно, неваљало. —

Коя заповѣсть Божія забрануе лажно говорити, клети се, и псовати? А коя забрануе друге люде оговарати и лажно свѣдочити?

Не оуклони сердце мое въ словеса лъжавствѣа непшекати вины ѡ грѣшѣхъ. Недопусти о Господе, да се сердце мое нагне на неваљалство, да измышлявамъ извиненя за грѣхе; да я правдамъ себе као да нисамъ сагрѣшио; — недай Боже да будемъ тако неваљало, да ми се и онда кадъ грѣшимъ чини као да нисамъ сгрѣшио. —

Съ чловѣки дѣлающими беззаконіе и несочѣса со избранными ихъ. Съ людма кои чине безаконѣ, недай Господе да се я сдружимъ, и я се нећу приборяти међу њихове одабране; я се нећу дружити съ онима кои предняче у злу, и кои радость у злу налазе.

Накажетъ ма Праведникъ милостию и ѡбличитъ ма, елей же грѣшнаго да немаститъ глаку моеа. Нека ме праведникъ учи и воспитава съ милошћу, па нека ме и кара; али зейтинъ грѣшнога човѣка нека не додирне мою главу; нежелимъ да ми неваљало човѣкъ милости чини.

Ико еше и молитка моя ко благоколеніихъ ихъ. Ер ѡиштъ и молитва моя естъ њима на добро; я се Богу молимъ за њихово добро; да се грѣшница поправе, и да ни мени ни себи невауде.

Пожерты быша при камени сѣдин ихъ. Њихове судіе, поглавице неваљалаца кодъ камените стѣне бѣше заклани и побіени.

Оуслышатся глаголы мои яко козмогаша. Онда ќе се речи мое чути еръ су яке, еръ су умиљате.

Ико толща земли просѣдеса на земли: расточишася кости ихъ при адѣ. Као што се грудва земљъ распада и ра-

запе по земљи; тако ће се кости њихове расути у паклу грешници ће казнѣни бити у њговимъ мукама.

Иди кз тебѣ Господи, Господи, очи мои: на та оупокаѹз не ѿими дѣшѣ мою. Аль очи мое управлѣне су кз теби, о Господе и Боже мой; на тебе се я ухвамъ: неодузми ми животъ; дай ми животъ и вечито спасеніе.

Сохрани ма ѿ сѣти юже составиша ми, и ѿ соблазна дѣлающихъ беззаконіе. Сачувай ме одъ замке, кою ми направиле, и сачувай ме одъ рѣвѣныхъ примері оныхъ людій, кои чине безаконя.

Падѣтъ кз мрежѣ свою грешницы: единъ есть азъ, дондеже преидѣ. Грѣшници ће пасти у свою собствену мрежу; а я ѣу самъ остати докъ непреѣмъ; я ѣу бити одъ тебе сохранѣнъ докъ непреѣмъ; я ѣу съ Боіомъ помоѹу мирно и среѣно преко замкій неповреѣнъ преѣи. Ко другоме яму копа, тай обично самъ у ню пада.

ИЗЪ Метеорологіе.

(Употребити за диктанда.)

Гдегодъ сунце ваздухъ наглие загрее, усколеба га и начини ветаръ.

Ветаръ е река наглие протичуѣгъ ваздуха.

Северни ветаръ душе изъ ладни краѣва са вечити снегова и ледова, зато е ладанъ.

Источни ветаръ долази са велики суви простора Азие, зато е сувъ.

Јужни ветаръ долази изъ највредли предела Африке, зато е топалъ.

Западњи ветаръ долази са великога атланскогъ океана, зато е влажанъ.

Зашто е североисточни ветаръ ладанъ и сувъ, а југозападњи топалъ и влажанъ?

Кадгодъ се у усколебаномъ ваздуху два противна ветриѣа сударе, начине виоръ.

Кадъ се вода загрее, претвара се у пару.

Пара е на топломъ месту невидљива, а на ладномъ претвори се у сиѹшне парне бешчице, кое е лако видити.

Кадгодъ е ваздухъ ладни одъ испаравајуѣ воде илъ землѣ, постане одъ паре магла.

Кадъ сунце маглу увати раствори е у невидљиву пару, а кадъ ладанъ ветаръ ту пару увати, претвори е у маглу.

У доловима е као и изнадъ вода највише магле, ерѣ е
туда више паре највише.

О есени е највише западни ветрова, пакъ и паре и облака
и магле и кише највише.

Кадъ е ваздухъ топлии негъ испаравајућа земља, пара
оде у висину, и постане облакъ.

У висини ваздуха што е више то и ладније, зато е тамо
свака пара облакъ.

Магла и облакъ свеодно е, само е магла у низи, а облакъ
у висини разлађена пара.

Кадъ ладанъ ветаръ на пунъ паре ваздухъ дуне, претвори
невидљиву пару у облакъ, а топалъ ветаръ раствори облакъ
у невидљиву пару.

Топалъ и сувъ ветаръ поше облаке и начини ведро.

Кадъ се пара на ладниимъ стварма разлади, претвори се
у ситне капљице, то е роса.

Кадъ росу мразъ увати, начини одъ нѣ слану и инѣ.

Кадъ се више они сиђушни парни бешчица у облаку илѣ
магли уедно спое, начине се капљице, па киша.

Кадъ е съ мора долазећи пунъ паре ветаръ савъ ваздухъ
паромъ испунио, онда е часкомъ кише, чимъ ладнии ветаръ дуне.

Кадъ се кише капљице изъ висине падајући више уедно
спое, или ихъ ветаръ едно на друго натера, изађу крупне
каплѣ, и ако е облакъ дебљи, плюсакъ.

Што е плюсакъ ячи, знакъ да изъ веће висине и гушћегъ
облака пада, а изъ нискогъ и танкогъ облака пада тия
кишица.

Кадъ яки ветаръ повећи облакъ на брдо наглие нанесе и
разбие, проспе се сва вода наедаредъ, то е цјовала облака.

Кадъ се парне бешчице у висини смрзну, постане снегъ;
а кадъ се кише каплѣ смрзну, ледъ, туча, градъ.

Кадъ се съ висине падајући снегъ, у топлие коло ваздуха
ушавъ понешто растопи, оно пада и киша и снегъ помешано.

Муња е електрична изъ облака у облакъ илѣ у земљу бијућа
варница.

Одъ близу исподъ хоризонта севајућу муња видимо само
одсеванъ, то су просевице.

Кадъ електрицитетъ ваздухъ усколеба, постане бура и олуй.

Громъ е гласъ склапајућегъ се муњомъ силовито разде-
раногъ ваздуха.

Грмљавина е изъ далека зуећи гласъ грома.

Кадъ се зраци сунца у кишнимъ капљицама згодно према нама преламајући распу, видимо дугу.

Дуга е већа и лепша, што е киша гушћа и шире вата, а сунце ниже стои.

Дуга се увекъ види на противной страни одъ сунца.

Изъ штатистике Аустрискогъ царства.

(Употребити за рачунске примере.)

У аустрискомъ царству ископа се годишњъ 8000 марки злата, (найвише у Ерделю;) 130,000 марки сребра, (найвише у Словачкой и Банату;) 4000 центи живе (у Крањској;) 60,000. цен. бакра (найвише у Банату;) 100,000 ц. олова, у Крушкој; 4,500,000 ц. гвожђа (у Штаерској и Чешкој;) 25,000 ц. сумпора; 30,000 ц. стице; 45,000 ц. галице; 6000 ц. плаветногъ камена; 6.000,000. ц. соли (найвише у Галицији;) 33,000,000 ц. каменогъ угља, (найвише у Чешкој и Банату)

У аустр. царству заузимају планине брда и висови 9000 миља, найвише по немачкимъ краевима, а 3000 миља равнице найвише у Мађарској и Галицији; и има 37,000,000 ют. шуме, 12,000,000, ют. паше, 11,000,000 ют. башти и ливада и 2,000,000 ют. винограда. На тима се добие: 40,000,000 мерова шенице 60,000,000 мер. ражи, 44,000,000. мер. ечма, 32,000,000 мер. кокуруза, и 77,000,000 мер. зоби, (найвише у срп. войводству.)

Далъ се добие: 40,000,000 мерова репе, 6,000,000 мер. варива, 85,000,000 центи кромпира, 1,200,000 ц. лана, 2,000,000 ц. кућелъ, 750,000 ц. дувана, 41,000,000 акова вина.

Јошъ се добие: 118,000 центи зейтина одъ маслине, 170,000 ц. зейтина одъ репице; 10,000,000 акова, пива 3,000,000 ак. ракије, и роди око 250,000,000 глава купуса.

У аустр. царству има 90 различити врсти сисати животиня, 319 врсти тица, 60 врсти милова, 377 вр. риба, 5000 врсти буба, 2000 вр. лептирова и 2000 вр. мува.

У ауст. царству има: 85,000 айгира, 1,400,000 кобила, 1,500,000 коња, 600,000 ждребади, 110,000 магараца и 35,000 мазги; 112000 бикова, 6,600,000 крава, 3,300,000 волова, 4,800,000 телади; далъ има 17,000,000 оваца, 1,600,000 коза, и 8,300,000 свиня, и 1,500,000 комада кошница.

За злато и сребро добие се свеке год. до 5,000,000 фр. За гвожђе 54,000,000 фор. За со 14,000,000 фор. За угаљ

5,000,000 фор. За бакаръ 3,500,000 фор. За све укупъ рударске производе 100,000,000 фор. годишнѣ.

Далъ се начини за 1,500,000 фор. порцулана; за 2,500,000 фор. штајнгуа; за 18,000,000 фор. стакла највише у Чешкој; за 20,000,000, фор. цигала.

Сва жита изнесу годишнѣ 1,700,000,000 фор. а све укупъ земљделске струке 3,000,000,000 фор.

Далъ се начини 110,000,000 мерова дрвеногъ угља; изради се и заслужи са памукомъ 80,000,000 фор. око коегъ 400,000 люди раде; начини се папира за 8,500,000 фор. и дрвени ствари начини се за 40,000,000 фор.

Далъ се добие: 400,000 центи овчие вуне, 93,000 центи меда, 32,000 ц. воска; и добие се за мед и восакъ 5,500,000 фор. за свилу 45,000,000 фор. за сиръ и масло 104,000,000 фор. за млеко 275,000,000 фор. за коже 34,000,000 фор. и за месо 142,000,000 фор.

Цела индустрија изведе еспапа за 1,200,000,000 фор. дакле мало яче одъ $\frac{1}{3}$ оногъ што земљделство изведе.

Сва трговина извезе за 220,000,000 фор. робе, а увезе за 200,000,000 фор. годишнѣ.

У ауст. царству има 890 вароши, 2388 варошица, 71,000 села, и 5,700,000 домова. У њима е 26,000,000 земљделаца, 9,000,000 занатлија, 6—800,000 войника, 250,000 трговаца, 180,000 чиновника, 70,000 свештеника и преко 50,000 учитеља. Женѣни е 7, неженѣни 11, неудати 10 милиона, и ту има 15,000 римски парохія, 4,300 унијатски, 3200 православни и 3200 реформатски. Далъ има 739 римски манастира са 8700 фратара, 176 рим. женски, са 5000 калуѣерица, и 44 православна манастира са 270 калуѣара. Има 30,000 мали школа, 280 гимназија, 150 реалки, 96 богословия, 20 велики школа, 30 войнички, 13 земљделски, 8 техника, 5 универзитета, и има 19 заведенија за неме, 8 за следе, и 65 за сироте.

У аустр. царству има 8,400,000 Немаца, 5,000,000 Маѣара, 4,400,000 Чеха, 3,200,000 Рушняка, 3,000,000 Талијана, 2,700,000 Румунија, 2,200,000 Поляка, 1,900,000 Словака, 1,600,000 Срба, 1,400,000 Хрвата и Шокаца, 1,200,000 Словенаца, 1,000,000 Чивута, 60,000 Цигана и 10,000 Грка.

По вери е: 26,000,000 римляна, 3,500,000 унијата, 3,000,000 православни, 2,000,000 калвина, 1,200,000 лутерана, 50,000 унитарца.